

‘אמר ליה אביי: מי דמי, התם גר ישן וממזרת חדשה, אמרי בר ישראל הוא דקא נסיב ממזרת, הכא אידי ואידי כי הדדי גינהו’ — ורב יוסף סבר, שמא אחד מהם מוחזק בישראל, ויאמרו ישראל נושא כותית (עפ”י רמב”ן).

**(ע”ב)** ‘מקצותם... מן הקוצים שבעם... מן הבחירים (ס”א: הקצינים) שבעם’ — מצינו מחלוקת דומה, בפסוק ותאכל בקצה המחנה (במדבר י”א, א. וברש”י שם מהספרי) — מהמוקצין או מהקצינים. (רש”י).

ע”ע ירושלמי ריש ע”ז; בראשית מז, ב ‘מקצה אחיו’ — וברש”י: מן הפחותים שבהם. ע”ש. וכיוצא בזה פרשו המפרשים על ‘קצה העם’ דבלעם (במדבר כב, מא) הפחותים והערב-רב. ע”ש באוה”ח ועוד. וע’ רש”י משפטים — כד, ג; ברכה לג, יח. ונראה באור הדבר עפ”י פשוט, כי הן הגדולים הן הקטנים הינם בקצה, זה למעלה וזה למטה, וכלשון הרמב”ן (ראה טו, א): ‘כי הראש והסוף יקראו קצה’.

## דף עו

‘הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות...’ — בירושלמי מובא שבדיקה זו משום קנס נתקנה, כדי שיהא אדם דבק בשבטו ובמשפחתו ולא ישא משבט אחר. ולשיטה זו (שכמה ראשונים נקטוה לעיקר — ע’ רמב”ן ר”ן ועוד) לויים וישראלים טעונים בדיקה יתרה של דור נוסף [וגרסו במשנה ‘לויים וישראלים’ ולא ‘לוייה וישראלית’ כגרסה שלפנינו] — לפי שקנסום יותר מכהנים, כי מקפידים הם פחות ביחוסם. ע”ש.

ושיטת התוס’ שאין צריך בדיקה אלא כהן. ומה ששינונו בסתם ‘הנושא אשה כהנת’ — כי סתמא דמילתא אין נושא כשרה לכהונה אלא כהן (ריטב”א).

בדעת רש”י נחלקו הדעות האם הרישא מדברת רק בכהן — ע’ מגיד משנה איסור”ב יט, יט; מהר”י בירב; תו”ט ופנ”י.

‘מאי שנא בנשי בדקינן ומאי שנא בגברי לא בדקין?’ — נשי דכי מינצו בהדי הדדי, בעריות הוא דמינצו... גברי דכי מינצו בהדי הדדי, ביוחסין הוא דמינצו, אם איתא דאיכא מילתא אית ליה קלא’ — ואף על פי שפסול הגברים מתודע, אעפ”כ הצריכו לבדוק אמותיהם — לפי שהעובדה שלא נתגלה פגם אינה מהווה ‘בדיקה’ כמזבח ודוכן, אלא שאם היה פסול ידוע באיש, אין רגיל להשתקע כאצל הנשים, ולכך אין צריך לבדוק האיש עצמו, שהרי לא יצא עליו ערעור במקומו, אבל את אמותיו לא נמנעו מלבדקן, שאין העדר הערעור נחשב כבדיקה ובירור, ועדיין חוששין לפסול הדורות הקודמים. (עפ”י חזו”א אה”ע א, כ).

ולא זו בלבד שהצריכו בדיקה לאמהות האבות, בדיקתן אף מגיעה דור אחד רחוק יותר מבדיקת צד האם, שהרי לא הצריכו לבדוק אם-אם-אמה, כמו שהצריכו את אם-אבי-אביה ואם-אבי-אמה — שחכמים השווו מידותיהם ואמרו בכל מקום שמתחיל לבדוק, בודק שתי אמהות.

**(ע”ב)** ‘משנתנו כשקורא עליו ערער... אם קורא עליו ערער צריך לבדוק אחריה’ — ודוקא כשהערעור סתמי ואינו מתייחס לזמן מסוים שבו נפסלה המשפחה, אבל אם הערעור מתייחס על הדור האחרון, אין צריך בדיקה אלא עד זמן הערעור. (חזו”א פד, כא. וכ”כ בספר אבני משפט — מובא באוצר הפוסקים אה”ע ב, ג).

'כל מי שהוחזקן אבותיו משוטרי הרבים... ורמינהו הכל כשרים לדון...' — רש"י פרש 'שוטרי הרבים' — דיינים. וההכרח לכך שנטה מהפירוש הרגיל של 'שוטרים', שליחי בית דין הרודים את העם — מפני קושית הגמרא, שאם נפרש שוטרים כפשוטו [ויהא אז הטעם דומיא דגבאי צדקה — שנשנו בחדא מחתא — לפי שבאים במריבות תמידיות], אין כל קושיא מ'הכל כשרים לדון'. ואכן בירושלמי נראה שמפרשים כן. וצריך ליתן טעם מדוע תלמוד דידן לא סבר כן. (ע' רש"י; קול הרמ"ז).

'כל משימות שאתה משים אל יהיה אלא מקרב אחיך...' —  
'... והנידון שכת"ר שאל עליו היה בקשר למינוי גר למלמד או מגיד שיעור או משגיח או אפילו ראש הישיבה. ורצה כת"ר להוכיח משמעיה ואבטליון ועוד. והנה חוץ ממה שלא ברור לנו בדיוק יחוסם של גדולים אלו, לא שייך לדינא להוכיח מהם, שהרי הם היו הכי גדולים בתקופתם והיו בשלשלת הקבלה, ומי יודע אם לא היה מין הוראת שעה, וכעין שהיה בדבורה הנביאה שהיתה שופטת ומה שייך להתדמות להם.

אבל למעשה יש לידע, שהמצווה של ואהבתם את הגר מחייב אותנו לקרבם ולהקל בכל עניינים אלו. ולפיכך אחר ישוב גדול נראה שאין להחשיב משרות אלו בתקופתנו כענין של מעשה שררה, דעיקר תפקיד של ישיבה הוא ללמד לתלמידים כשהם רוצים. ומה שיש כח להמנהלים והראשי הישיבה על התלמידים לסלקם או שלא לקבל אותם לכתחילה וכדומה, אין זה אלא כמו שררה של בעה"ב על פועליו, שאין זה מעין מינוי לשררה כלל. ולפי זה משרות אלו אינם אלא כמילוי תפקיד וכענין של עסק.

ואין לדמות זה למש"כ באגרות משה יו"ד (ח"ב מד) בענין מינוי להשגיח להכשרים, דהוי מינוי של שררה — דהתם הוא מינוי לעשות נגד רצון בעה"ב על פי כח התורה שצונו להאכיל דברים כשרים, וזהו שררתו, לעמוד על המשמר שיתקיים דיני התורה, זה יש לו הכח לעשות נגד רצונו. והמושג של שררה שנוכח באגרות משה חו"מ (ח"ב לד) לגבי סילוק רב, הוי מושג אחר מהשררה הנדרשת לאיסור לא תשים עליך.

ובדבר מה שהערת אם יש איסור גם על הגר עצמו לקבל שררה — לכאורה נראה שאין כאן איסור כלל, גם בשררה של ממש. ובאמת כמו שנכדי הנ"ל הזכיר אפשר דזה מה שקרה בימי שמעיה ואבטליון ובדבורה וכו', שמעצמם מחמת גדולתם היו הנשיא והאב"ד והשופט ולא הוצרך למנותם. וצ"ע בזה. (מתוך תשובת הגר"מ פינשטיין ז"ל לגר"ר סופר שליט"א, אגרות משה יו"ד ח"ד כו. הווספות שבאותיות הקטנות הן במקור — תוספות המהדירים נכדי המחבר).

'אמר רב יהודה אמר רב: ארבע מאות ילדים היו לו לדוד וכולם בני יפת תואר היו...' — ע'  
יד רמ"ה (סנהדרין כא). בספר מרגליות הים (לר"ר מרגליות — סנהדרין מט. וכן האריך בזה בדוגמאות נוספות, בספרו 'מחקרים בדרכי התלמוד וחידותיו') העלה השערה על פי הכתוב בספר דברי הימים, בו נמנו בני דוד בקבוצות, חלקם בהזכרת אמותיהם וחלקם — תשעה במספר — ללא הזכרת שם האם. יתכן שזו כונת חז"ל, שלכך לא נזכרה האם, מפני שהיתה אשת יפת תואר. ובמקור היה כתוב 'תשעה ילדים', ומפני שהיה כתוב רק ראש התיבה: ת' ילדים, חשב המעתיק שהכוונה היא לארבע מאות.

## דפים עה — עו

קנת. האם הכותים היו גרי אריות או גרי אמת? אלו כהנים נתערבו בהם? ומדוע נאסרו על ישראל לבוא בהם? האם יש לחוש להימצאות ממזרים בתוכם?

רבי ישמעאל סבר: כותים גרי אריות הן, וכהנים שנטמעו בהם — כהנים פסולים היו (ויעשו להם מקצותם כהני כמות — מן הקוצים שבעם), ומשום כך נאסרו לישראל.

רבי עקיבא סבר: כותים גרי אמת הם וכהנים שנטמעו בהם — כהנים כשרים היו (מקצותם — מהקצינים שבעם, הבחירים). ולכך אסרום, מפני שהיו מייבמים רק את הארוסות אבל הנשואות פטרום בלא חליצה. ורבי עקיבא לטעמו שאמר יש ממזר מחייבי לאוין, הלכך יש לחוש לממזרים שבאו מאיסור יבמה לשוק.

ויש אומרים [גרי אמת הן] לפי שאין בקיאים בדקדוקי מצוות, כלומר בתורת גטין וקדושין, הלכך יש לחוש לולד הבא מאשת איש — והיא שיטת רבי אלעזר.

רב נחמן אמר רבה בר אבוה: ממזר מאחותו וממזר מאשת אח נתערבו בהם, לכך אסרום. (כי יש ביניהם ישראלים שאינם גרים, כגון מאותם כהנים כשרים שנתערבו בהם. הלכך אסורים הם בממזרים. רמב"ן). רבא אמר: עבד ושפחה נתערבו בהם.

נמצא לדברי הכל יש חשש תערובת ממזרים בכותים, מלבד לרבי ישמעאל.

## דף עו

קנט. א. הנושא אשה, האם וכיצד צריך לבדוק ביחוסה מקודם לכן?

ב. אלו תפקידים ודברים שהעושה אותם אין צריך לבדוק ביחוסו, מפני שמוחזק על ידם כבדוק ועומד? ג. האם ממנים גרים לתפקידי שררה?

א. לסתם משנתנו, הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות, שהן שמונה: אמה ואם אמה, אם אבי אמה ואמה, אם אביה ואמה, אם אבי אביה ואמה. [ולא הצריכו לבדוק האבות אלא האמהות, כי פסולי יוחסין שאצל האנשים בדרך כלל מתפרסמים על ידי מריבות וכו', משא"כ בנשים]. לזוהי וישראלית — מוסיפים עליהן עוד אחת, כלומר דור אמהות נוסף למעלה, שהן בסך הכל שתיים עשרה (רב אדא בר אהבה). במתניתא תנא: מוסיפין עליהן שתי אמהות למעלה, שהן בסך הכל שש עשרה [ויש לפרש כן גם במשנה, ומהו 'עוד אחת' — זוג אחת].

א. התוס' מפרשים שעיקר הבדיקה נתקנה משום חללות, ואגב בדיקת חללות בודקים גם פסול ממזרות [ולכך צריך לבדוק בלזוהי וישראלית אעפ"י שאין שייך שם חללות. מאידך אין האשה בודקת באיש כלל, כי לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים]. ומדובר בכהן הבא לינשא אשה, אבל ישראל הבא לינשא אשה אין צריך בדיקה, שהרי גם אם אשתו חללה, זרעו כשר לכהונה, שבני ישראל מקוה טהרה לחללות. ורבנו תם כתב שאין צריך בדיקה אלא לצורך עבודת המקדש, לו או לבניו, אבל להאכיל בתרומה לא.

ויש אומרים (וכן גורסים במשנה) שגם לזו וישראל צריכים בדיקה משום ספק ממזרות ושאר פסולי קהל. ואף האשה צריכה לבדוק בדיקה זו. ואולם בדיקת חללות אין צריך לבדוק אלא האיש הכהן הבא לינשא כהנת. וכן מבואר בירושלמי, שאף לזו וישראל צריכים בדיקה,

ומשום קנס [וקנסום להצריך דור נוסף] — כדי שיהא אדם מדבק בשבטו ובמשפחתו שהיא בדוקה לו. (עפ"י רמב"ן).

ב. דין בדיקה מעכב, שאם לא מצא עדים שהכירו את האמהות — לא ישאנה (חזו"א אה"ע א, כא).

אמר רב יהודה אמר רב: זו דברי רבי מאיר, אבל חכמים אומרים כל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות. ואולם אם קרא עליה ערער (שיצא קול על פי שני עדים שיש שם פסול), צריך לבדוק אחריה.

לשיטת הרמב"ן דלעיל, לא דיברו בגמרא אלא כלפי הסיפא, שלחכמים אין צריך בדיקה בלוי וישראל הנושא, אבל כהן הבא לישא צריך בדיקת חללות אפילו ללא ערער. וכן נקט הריטב"א.

ב. אין בודקים לא מן המזבח ולמעלה, (שאם אבי אביה שימש על המזבח, בידוע שמיוחס הוא). ולא מן הדוכן — שעמד אצל הלויים בדוכן לשורר) ולמעלה, ולא מן הסנהדרין ולמעלה (שאינן ממנים פסולים לסנהדרין, שנאמר ונשא אתך — בדומים לך). וכל שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים (דיינים בעלמא. רש"י) בירושלים (כן פירש אב"י. וכן שנה רב שמעון בר זירא). וכן גבאי צדקה (מתוך שבאים עמהם ליד מריבה, אם היה בהם פגם היה הדבר מתפרסם) — משיאים לכהונה ואין צריך לבדוק אחריהם. ('מן המזבח' — פירשו בתוס': אפילו בעבודות הכשרות בזרים כגון שחיטה או הפשט, שלכתחילה אין נעשות אלא במיחוסיין).

וכן אין בודקים משטרות ולמעלה (אם מצויין בהם שהוא כהן), ולא מנשיאות כפים ומתרומה ולמעלה — שהרי מעלים מהם ליוחסיין. (תוס' עפ"י כתובות כד).

רבי יוסי אומר: אף מי שהיה חתום בערכי הישנה של ציפורי (שלא היו מחתימים אלא מיוחסים). רבי חנינא בן אנטונינוס אומר: אף מי שהיה מוכתב באסטרטיא של מלך. ופירש רב יהודה בשם שמואל: בקילות של דוד. ודוקא באותם שירדו למלחמה הקפידו על מיוחסים, כדי שתהא זכותם וזכות אבותם מסייעתם, אבל לא בשאר חיילים.

ג. שנינו שום תשים עליך מלך... מקרב אחיך — כל משימות שאתה משים לא יהיו אלא מקרב אחיך. ואמר רב יוסף: כל שאמו מישראל, קורא אני בו מקרב אחיך.

ואמרו שרבי זירא וכן רבה בר אבוב היו מטפלים בהם בגרים לכבדם ולהושיבם בשררה, ואילו בארץ ישראל אפילו שררה מועטת כגון שוטר הממונה על ההשקיה ומפקח שלא ישקה איש ביומו של חברו (רש"י), אין מעמידים מהם.

א. נראה שתפקיד ראש ישיבה כיום, או משגיח בישיבה וכד', אינו בכלל 'שררה' (עפ"י אגרות משה יו"ד ח"ד כו).

ב. לכאורה נראה שעל הגר עצמו אין איסור לקבל שררה. רק על הממנים. הלכך אם מתמנה מעצמו מותר. וצריך עיון בזה (אג"מ שם).

דיני מינוי גר לדיין — ע' בסנהדרין לו.